

Asia: VN/17836/2022

Lausuntopyyntö tartuntatautilainsäädäntöön esitettyjä kehitystarpeita koskevasta muistiosta / Social- och hälsovårdsministeriet begär utlåtande om en promemoria om utvecklingsbehoven i fråga om lagstiftningen om smittsamma sjukdomar

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kaupan liiton ja Päivittäistavarakauppa ry:n yhteinen kirjallinen lausunto tartuntatautilainsäädäntöön esitettyjä kehitystarpeita koskevasta muistiosta VN/17836/2022

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoja otsikkoasiassa. Kaupan liitto ja Päivittäistavarakauppa ry lausuvat asiassa yhteisesti seuraavaa:

Yleistä

Kaupan ala pitää erittäin tarpeellisena, että tartuntatautilakia uudistetaan Covid-19-pandemian opit huomioiden. Tartuntatautiepidemiat häiritsevät merkittävästi koko yhteiskunnan toimintaa sen lisäksi, että ne sairastuttavat ihmisiä. Vaikutukset ulottuvat myös elinkeinoelämän toimintoihin ja siksi yhteistyö viranomaisten ja elinkeinoelämän välillä on välttämätöntä. Alla toimialaamme liittyviä huomioita itse muistioon:

Yksityisen elinkeinotoiminnan harjoittaminen pandemian aikana

Muistiossa on tunnistettu tärkeitä periaatteita elinkeinotoiminnan rajoittamisen suhteen. Yksityisen elinkeinotoiminnan rajoittamiseen tulee ryhtyä vasta viimeisenä keinona ja huomioiden kaikissa tilanteissa toiminnan riskiperusteisuus, vähimmän haitan periaate sekä asetettavista rajoituksista

johtuvien kustannusten korvaaminen. Koronapandemian aikana ei hyödynnetty yksityisen terveydenhuollon kapasiteettia julkisen terveydenhuollon tukena siinä laajuudessa kuin olisi ollut mahdollista, vaan päädyttiin rajoittamaan yksityistä elinkeinotoimintaa. Näin ei tule jatkossa olla.

Tartuntatautilain muutoksia suunniteltaessa on tärkeää huomioida elinkeinoelämän, niitä edustavien järjestöjen ja viranomaisten välinen toimiva yhteistyö. Kaupan osalta yhteistyötä viranomaisten kanssa tehdään sekä kaupan liittoyhteisönä että huoltovarmuusorganisaation kautta. Elinkeinoelämän järjestöillä, ja niiden huoltovarmuusorganisaatioissa vetämällä pooleilla, on syvällistä toimialakohtaista sekä tilannetietoa, joka mahdollistaa viranomaisille päätösten tekemisen faktapohjalta. Kaupan ala kykenee muun huoltovarmuusorganisaation ohella tuottamaan nopeasti viranomaisten päätöksentekoa hyödyttävää toimialakohtaista tietoa. Lainsäädännössä tulisikin huomioida menettelyt, joissa elinkeinoelämän toimijoita kuullaan myös nopeaa päätöksentekoa edellyttävissä tilanteissa sekä sovellettaessa tartuntatautilakia että muissa vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Koronapandemian aikana viranomaisten päätös olla sulkematta myymälöitä ja sallia kaupan itse määrittellä viruksen leviämistä ehkäisevät käytännön toimenpiteet oli onnistunut. Päätös saattoi osaltaan hidastaa viruksen leviämistä asiakkaiden voidessa asioida useissa myymälöissä yksittäisten myymälöiden sijaan, ja pitää riittäviä fyysisiä etäisyyksiä toisiin asiakkaisiin. Mahdollisuus päättää toimialalle parhaiten sopivista keinoista ehkäistä taudin leviämistä tulisi säilyttää jatkossakin. Monet virukset leviävät hengitysilman kautta. Maskien ja hengityssuojaimien käyttöä ja siihen velvoittamista koskevaa lainsäädäntöä tulisi jatkoa ajatellen niin ikään selventää.

Pandemian johtaminen ja hallinta

Viranomaisten päätöksentekoprosessi ja viestintä, jota pandemian aikana toteutettiin, ei ollut selkeä eikä johdonmukainen. Alueellisen ja valtakunnallisen tason viranomaisten rooleja ja valtuuksia sekä asiantuntijoiden ja viranomaisten välistä työnjakoa ja rooleja ei ollut määritelty jäsentyneesti. Myös kokonaistilanteen johtamisen vastuut olivat epäselviä. Tästä aiheutui muun muassa vaikeasti ymmärrettävää ja epäselvää viestintää. Positiivista toisaalta on, että viranomaiset ryhtyivät aktiivisesti toimenpiteisiin.

STM:n muistiossa todetaan, että ”tartuntatautilainsäädännön laajassa uudistuksessa on syytä arvioida johtamisen ja pandemian hallintaa selkeyttävän sääntelyn sekä erilaisten yhteistyöfoorumien tarve”. Pandemian aikana sairaanhoitopiirien vetämät alueelliset yhteistyöryhmät palvelivat kunnallisia ja alueellisia tartuntatautilain mukaisten päätösten tekijöitä, mutta valitettavasti ryhmistä puuttui elinkeinoelämän toimialojen tuntemus. Sen avulla päätöksenteko olisi voinut olla informoidumpaa ja selkeämpää, koska tällöin elinkeinoelämä olisi voinut auttaa viranomaisia rajoituspäätösten toteuttamisessa nopeammin ja keskitetyemmin kuin nyt oli mahdollista.

Kaupan osalta yritysten päätöksenteko on usein keskitetty yrityksissä ketjuohjaukseen, jolloin eri alueiden myymälöitä koskevia päätöksiä voidaan tehdä ja jalkauttaa nopeasti ja hallitusti. Kuulemalla valtakunnallisia yrityksiä ja niitä edustavia toimialajärjestöjä voitaisiin päätöksentekoa helpottaa, ja samalla elinkeinoelämän ja viranomaisten välisen vuoropuhelun kautta luottamus kasvaisi.

Jatkossa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta kriittisten toimialojen määritelmän on oltava johdonmukainen, myös eri lakien soveltamisen näkökulmasta. Koronapandemian aikana viranomaisten laatimat toimialojen kriittisyysmääritelmät olivat osittain puutteellisia, kun niitä tehtiin pakon sanelemana lyhyellä harkinta-ajalla. Kaupan ala tuottaa kansalaisten arjen sujumisen kannalta keskeisiä palveluita. Kaupan merkitys osana yhteiskunnan elintärkeiden toimialojen turvaamista on huomioitu valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018). Kaupan yrityksiä ja järjestöjä toimii aktiivisesti huoltovarmuusorganisaatiossa. Kaupan ala on siten huomioitava myös tartuntatautilain mukaisia päätöksentekomenettelyitä koskevissa suunnitelmassa osana kriittisten toimialojen listausta.

Nykyinen valmiuslaki koskee yksinomaan vakavimpia häiriötilanteita ja niiden perusteella tarvittaessa määriteltäviä, valtioneuvoston päätöksellä käyttöönotettavia viranomaisten laajennettuja toimivaltuuksia. Kuvaamalla tarkemmin tartuntatautilaissa, tai niin päätettäessä erillisessä pandemialaissa, päätöksentekomenettelyitä eriasteisissa häiriötilanteissa, voitaisiin päätöksentekoa selkeyttää myös tilanteissa, joissa ei vielä ole tarvetta valmiuslain pykälien käyttöönotolle.

Jatkossa pyydämme huomioimaan tartuntatautilain soveltamisen vaikutukset myös siihen, mitä velvollisuuksia soveltaminen saa aikaan muiden säädösten nojalla. Esimerkiksi velvollisuus luetteloida koronavirukselle työssään altistuneet on edelleen voimassa (valtioneuvoston asetus työntekijöiden suojelemiseksi biologisista tekijöistä aiheutuville vaaroilta (933/2017) ja työturvallisuuslain (738/2002) 40 §), vaikka laboratoriotestejä ei enää tehdä, altistumisen selvittämistä ei voida enää tehdä eikä työnantajilla ole enää tosiasiallisia edellytyksiä luetteloida koronavirukseen työssään altistuneita.

Lopuksi

Tartuntatautilainsäädännön vaikutusten arviointiin ja sidosryhmien kuulemiseen kokonaisuudistuksen yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota. Laki tulee myös valmistella laajapohjaisesti eri ministeriöissä sekä osallistaa elinkeinoelämää laajasti. Kaupan toimijat osallistuvat mielellään yhteistyöhön viranomaisten kanssa.

Kunnioitavasti

Kauppan liitto
Mari Kiviniemi
toimitusjohtaja

Päivittäistavarakauppa ry
Kari Luoto
toimitusjohtaja

Kulonen Lauri
Päivittäistavarakauppa ry - Tämä lausunto tartuntatautilainsäädäntöön
esitettyjä kehitystarpeita koskevasta muistiosta VN/17836/2022 on Kaupan
liiton ja Päivittäistavarakauppa ry:n yhteinen